

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 3 maj 1897, kl. 12 midd.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 3 § 13:o tryckfrihetsförordningen.

Uti en från Andra Kammaren till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 177, har herr *E. Sahlin* hemställt, att uti 3 § 13:o tryckfrihetsförordningen orden:

»Sedernas vanhelgd, vare sig genom offentliga läror till någon last, särdeles den, som sårar ärbarheten, eller sådana ohöljda och skändliga framställningar af denna lasts utöfning, hvarigenom främjandet af ett förderligt lefnadssätt åsyftas»,

mätte uteslutas och i stället insättas orden:

»Framställning, som sårar tukt och sedlighet.»

Efter att hafva erinrat om, att den karakteristik, som enligt nu gällande lydelse af ifrågavarande moment gifvits af ett för den allmänna sedligheten farligt tryckfrihetsbrott skilde sig genom framhållandet af *syftet* att främja ett förderligt lefnadssätt afgjort från den karakteristik af andra för den allmänna sedligheten farliga förbrytelser, som gåfves i allmänna lagen, och efter att hafva såsom sin åsigt uttalat, att denna

olikhet i sedlighetsförbrytelsearnas karakteriserande icke syntes vara af något behof påkallad, redogör motionären för de uttryck, som denna åsigt alltifrån 1815 vid olika tillfällen erhållit i mer eller mindre omfattande förslag till tryckfrihetsförordningens ändring, af hvilka det senaste är det af Kongl. Maj:t vid 1887 års riksdag framlagda förslag till ny tryckfrihetslag. Enligt detta skulle nu ifrågavarande moment erhålla samma lydelse som den af motionären föreslagna; en förändring, som uti det af statsrådet och chefen för justitiedepartementet till statsrådsprotokollet afgifna yttrande motiverades så, att stadgandet i den gällande tryckfrihetsförordningen 3 § 13:o: »Sedernas vanhelgd . . . åsyftas», vore så beskaffadt, att efter den bokstafliga lydelsen de gröfsta och skändligaste framställningar skulle vara oåtkomliga för straff, så vida det ej kunde styrkas, att författaren haft för afsigt att med dem främja ett förderligt lefnadssätt. Svårigheten att åstadkomma en dylik bevisning och de ringa utsigterna att under sådana omständigheter uppnå, hvad som åsyftades med ett åtal, hade mången gång afhållit den offentliga myndigheten från ingripande, äfven der den allmänna sedlighetskänslan funnit sig mest kränkt och de olycksbringande verkningarne af en osedlig litteratur varit mest uppenbara. En lagändring, hvarigenom det, som kränkte denna känsla, blefve straffbart, äfven utan att uppsåtet varit bestämdt rigtadt på åstadkommande af förderliga verkningar, vore en bland de angelägnaste uppgifter för lagstiftningen i detta ämne.

Efter att vidare hafva erinrat om orsakerna, hvarför den kongl. proposition, hvari detta förslag innehölls, icke kommit att af Riksdagen behandlas, uttalar motionären såsom sin åsigt, att orsaken till att den ifrågavarande ändringen, ehuru så många gånger bragt å bane, ändå icke hittills blifvit genomförd, torde vara, att förslagen städse framstälts i för- ening med förslag till en mer eller mindre fullständig omarbetning af tryckfrihetsförordningen, hvarvid man icke kunnat komma till enighet om åtskilliga andra, mycket svårlösta frågor, som icke stode i något väsentligt sammanhang med den nu föreliggande.

Nödvändigheten af det ifrågavarande momentets ändring hade ej heller förr framträdt med någon egentlig styrka; men under senaste tider, yttrar motionären, hade ställningen blifvit en helt annan. Behovvet af momentets ändring framstode såsom ett af de mest trängande inom tryckfrihetslagstiftningen. Frågans sakliga innebörd, dess betydelse för osedlighetens hämmande, hade mer och mer trädt i förgrunden och vore för närvarande af Sveriges folk lifligt känd.

I skrifvelse till Konungen af den 5 maj 1893 om åtgärder till motverkande af osedlighet hade Riksdagen framhållit, huru som man efter uttalanden i sedlighetsfrågan att döma tycktes vara fullt medveten om det nödvändiga uti att stäfja och tillbakavisa åtskilliga i ord och bild djerft framträdande osedlighetsyttringar, hvarefter Riksdagen yttrat följande:

»Beträffande ofvannämnda slag af litteratur, som tydligen icke har annat syfte än att väcka och egga de sinliga drifterna, ehuru den för olika alster väljer olika form, har Riksdagen inhemtat, att under de fem sista åren på befallning af justitiekanslersemetet elfva åtal anstälts mot dylika alsters ansvarige utgifvare. Af dessa åtal hafva åtta slutat med den åtalades fällande. Det vill häraf synas, som om nu gällande lagstiftning lemnar utväg till utöfvande af den allvarliga räfst, som oflåtligen borde rigtas mot ifrågavarande skriftställer. Men Riksdagen har icke kunnat undgå att uppmärksamma, huru som, sedan ett af de ofvannämnda åtalen anstälts år 1888, ett år 1889 och nio under månaderna januari—maj 1890 emot lika många under sagda tid utkommande häften af en groft osedlig skrift, derefter blott ett ännu icke afgjordt åtal af ifrågavarande slag förekommit.»

I det underdåniga utlåtande, som justitiekanslersemetet den 20 augusti 1896 afgifvit på grund af nådig remiss den 15 maj 1896 af denna Riksdagens skrifvelse, hade justitiekanslersemetet i den nu föreliggande frågan anfört följande:

»Justitiekanslersemetet anser väl i likhet med Riksdagen, att för höjande af ett folks sedlighet i första rummet krävas åtgärder, som befordra utvecklingen af en verkligt sedlig anda hos folket, och att dessa åtgärder till stor del falla utom strafflagstiftningens område. Men, på sätt äfven Riksdagen påpekat, torde det ej lida något tvifvel, att genom ett tidsenligt ordnande och utvecklande af nämnda lagstiftning mycket skulle kunna uträttas till stäffande af osedlighetens yttringar. Och att det jemväl ur synpunkten af den allmänna sedlighetens befordrande är af vigt, att slika yttringar stäffas, torde vara uppenbart bland annat deraf, att, då fråga är om åtgärder till sedlighetens befordrande, man företrädesvis måste rigta sina bemödanden på höjande af det uppväxande släktets sedlighetskänsla, för hvilket ändamål det måste vara af vigt dels att så vidt möjligt inskränka de till efterföljd lockande exemplen af strafflös osedlighet, dels, och förnämligast, att söka hindra osedlighets-

giftets spridande bland de unga genom retande framställningar i ord och bild o. s. v.

För att nu öfvergå till de särskilda slag af sedlighetsbrott, i fråga om hvilka Riksdagen ansett gällande lag förnämligast vara i behof af ändring, så framstår först frågan om bestraffning af den form af osedlighet, som framträder i ord och bild, och hvilken är så mycket farligare, som den i dubbelt afseende verkar skadligt, nemligen dels såsom sårande den allmänna moraliska känslan och småningom, i synnerhet om den lemnas ostraffad eller bestraffas alltför lamt, förslöande sedlighetskänslan äfven hos verkligt sedliga individer, dels, och kanske förnämligast, genom sin lockande och retande inverkan på ungdomens fantasi, hvarigenom detta slags osedlighet, om den lemnas ohejdad i sin framfart, säkerligen kommer att visa de förderligaste verkningar på det uppväxande släktets moraliska uppfattning och blifvande ståndpunkt.

Riksdagen har i sin skrifvelse fäst uppmärksamheten bland annat derpå, att, sedan under åren 1888 och 1889 samt förra hälften af år 1890 elfva åtal på justitekanslersemetets förordnande anhängiggjorts mot ansvarige utgifvare af osedlig litteratur, derefter blott ett åtal af ifrågavarande slag förekommit, samt i anseende härtill ifrågasatt, huru vida förklaringsgrunden till ett sådant förhållande kunde vara att finna antingen deruti, att osedlig litteratur här i landet endast sparsamt utgafves, eller ock deruti, att man på ett eller annat sätt vetat undgå vederbörande myndigheters uppmärksamhet. Då Riksdagen emellertid saknade tillfälle att bilda sig bestämdt omdöme om verkliga anledningen till förhållandet, ansåg sig Riksdagen böra uttala den förhoppningen, att nödig utredning härom måtte i möjlig mån varda åstadkommen.

I anledning häraf får justitekanslersemetet till en början i underdånighet anföra, att genom tryckt skrift begångna sedlighetsförbrytelser ej i flera fall än de af Riksdagen upptagna blifvit under den af Riksdagen afsedda tid af chefen för justitiedepartementet för åtals anställande hos justitekanslersemetet anmälda och att justitekanslersemetet ej heller under samma tid af sådana tryckta skrifter, som kommit embetet till handa, haft anledning förordna om åtal. Erfarenheten har ock visat, att, sedan flera åtal för brott af ifrågavarande slag under en kortare tidsperiod förekommit, författare eller utgifvare af tryckta skrifter under någon tid derefter iakttagit större försigtighet i afseende på skrifsättet. Men detta oafsedt torde med fog kunna erinras, att en annan anledning till åtalens

fåtalighet än de af Riksdagen angifna synes ligga nära till hands, en anledning, som kanske torde vara den förnämsta, den nemligen, att nu gällande lag just i fråga om osedlig litteratur lemnar mycket öfrigt att önska, ja, så mycket, att det endast torde vara i ganska få fall, som åklagaremagten med stöd af samma lag kan ingripa med utsigt till framgång. Denna anmärkning gäller dock hufvudsakligen den del af ifrågavarande lagstiftning, som afser det tryckta ordet och således återfinnes i tryckfrihetsförordningen. Ty mot det lagrum i allmänna strafflagen, som afser berörda litteratur, eller 18 kap. 13 §, kan egentligen endast anmärkas, att det lider af ofullständighet. Tryckfrihetsförordningens bestämmelser i fråga om den osedliga litteraturen återfinnas i 3 § 13 mom., jemfördt med ingressen till denna §, hvarjemte i fråga om straffet hänvisas till allmän lag, som i detta fall utgöres af nyssnämnda 13 § i 18 kap. strafflagen. Berörda moment af 3 § tryckfrihetsförordningen, redan till sin uppställning mindre tillfredsställande, är numera, likasom åtskilliga andra af stadgandena i nyssnämnda grundlag, i hög grad föråldradt, svårtillämpligt och hindrande för ett kraftigt ingripande mot sådana företeelser, som af Riksdagen i dess ofvanberörda skrifvelse åsyftats. Enligt ordalagen i omförmälda 13:de moment skulle ej annat vara straffbart, än dels »offentliga läror till någon last, särdeles, den som sårar ärbarheten», dels »sådana ohöjda och skändliga framställningar af denna lasts utöfning, hvarigenom främjandet af ett förderligt lefnadssätt åsyftas». Huru få osedliga skrifter, som utan en extensiv tolkning af detta lagrum blifva straffbara, torde ligga för öppen dag. Det torde vara ytterst sällsynt, att en skrift kan karakteriseras såsom innehållande »lära» till någon last, och nästan lika sällan torde man om ett arbete kunna säga, att dermed åsyftats främjandet af ett förderligt lefnadssätt, för att icke tala om, att det långt ifrån alltid är de ohöjda och skändliga framställningarna af otuktlasten, som äro de farligaste, utan ofta just de skildringar, som innefatta en konstrik väfnad af mer eller mindre beslöjade, men på fantasien starkt verkande antydningar om hvarjehanda osedliga förhållanden och situationer. Man torde till och med kunna påstå, att, i strid mot hvad tryckfrihetsförordningen såväl i ingressen till 3 § som i ofta berörda 13:de mom. framhåller, skriftens »åsyftning» icke bör anses ega afgörande betydelse i fråga om straffbarheten. Låt vara, att författaren eller utgifvaren icke haft för afsigt att med skriften främja ett otuktigt lefnadssätt; det är tillräckligt, att innehållet eller skrifsättet är sådant, att det måste antagas hafva en förderfbringande inverkan på därför mottagliga sinnen; förfat-

tandet och utspridandet bland allmänheten af en dylik skrift utgör för staten en fara, mot hvilken den måste skydda sig, och den, som på ett eller annat sätt låter en sådan skrift komma under allmänhetens ögon, begår en straffvärd handling, denna må nu i det speciella fallet kunna karakteriseras såsom ett fullt uppsåtligt brott, rigtadt mot sedligheten, eller såsom innebärande en straffvärd likgiltighet i fråga om de skadliga verkningar, handlingen i sedligt hänseende kan medföra. Undantag från förenämnda regel borde ega rum endast i de fall, der det är alldeles uppenbart, att skriften i fråga är tillkommen i vetenskapligt, allmännyttigt eller verkligt konstnärligt ändamål, hvilket då bör af skriften och framställningssättet deri tydligt framgå. Men äfven en sådan skrift kan lätteligen missbrukas och af en försäljare eller utspridare användas för osedligt ändamål, likasom delar af en dylik skrift, innehållande sinnesretande beskrifningar å människokroppen o. s. v., kunna frånskiljas eller aftryckas samt till uppväxande ungdom afyttras eller utlånas. Ett sådant förfarande torde icke böra lemnas onäpst.

Vidare är att märka, att ifrågavarande moment i tryckfrihetsförordningen står illa tillsammans med det stadgande i allmänna strafflagen, hvarefter brottet skall straffas, eller 18 kap. 13 § 1 mom. Detta sistnämnda lagrum, som handlar om utspridande af skrift, målning, teckning eller bild, uppställer för brottsligheten hos en dylik verksamhet ingen annan fordran, än att den ifrågavarande skriften, målningen, teckningen eller bilden skall vara sårande för tukt och sedlighet, och lemnar sålunda tillfälle till en ofantligt mycket vidsträcktare tillämpning än 3 § 13 mom. tryckfrihetsförordningen. Förhållandet borde i verkligheten vara det motsatta, då de osedliga framställningar, som förekomma i tryckta skrifter, äro farligare än de öfriga framställningar, som hemfalla under nyssnämnda moment i strafflagen, särskildt i följd af den större lätthet, hvarmed tryckta skrifter i jmförelse med handskrift kunna spridas.

Af det sagda torde således vara uppenbart, att, för vinnande af det utaf Riksdagen angifna mål, 3 § 13 mom. tryckfrihetsförordningen bör helt och hållet omarbetas. Härvid uppstår emellertid först frågan, huru vidsträckt omarbetningen bör göras utan att stöta på allt för stora svårigheter genom rubbning af de principer, hvarpå nämnda grundlag är byggd. För sin del anser justitiekanslersemetet önskvärdt, att, der sedlighetsbrott framträder i skrift, tryckt eller otryckt, teckning, målning eller bild, ej blott författaren, konstnären eller tillverkaren, utan äfven den eller de, som dragit försorg om skriftens eller de öfriga osedliga föremålen tryckning eller

man undra, om en tryckfrihetsjury hädanefter, så länge detta lagrum hade oförändrad lydelse, ryggade tillbaka för att uttala det fällande ordet öfver en osedlig skrift? De ömmande och beklagande uttalanden angående skriften och åtalen, hvarpå vår tidningspress under sistlidne oktober och november månader var så rik, visade otvetydigt, att en öfverväldigande del af den vittnesgilla allmänheten ansåg de dikter, som voro föremål för åtalen, vara för en naturlig sedlighetskänsla sårande och för den uppväxande ungdomens sedlighet farliga. De vittnade också, med hvilken oro man såge, att lagen, då ej ens dessa åtal ledde till fällande utslag, ej beredde tillräckligt skydd mot farorna af en osedlig litteratures spridande. I synnerhet för föräldrar och lärare, som närmast hade ungdomens sedliga vård sig anförtrodd, måste det väcka bekymmer, att dikter af den sexuelt retande beskaffenhet som de ifrågavarande finge ostraffadt införas i böcker och tidningar. Uppfostrarens arbete blefve naturligtvis högst betydligt försvåradt genom den lätthet, hvarmed det smygande pestgiftet kunde föras till dem, som ännu ej hade ett tillräckligt utbildadt förstånd för att kunna säkert bedöma, hvad de mottoge, eller tillräcklig moralisk styrka att stå emot giftets eggelser, men deremot vaknande känslor nog för att vara särskildt mottagliga för dess förhärjande verkningar.

Hvad motionären sålunda anfört för sitt förslag, synes utskottet innehålla afgörande skäl för dess tillstyrkande. Skall lagens helgd kunna bevaras och skall samhället kunna erhålla det skydd mot inflytandet af osedlig litteratur, som det har rätt att fordra, så måste tydligen en grundlagsbestämmelse ändras, som belägger en osedlig skrift med straff, *endast* så vida det kan ådagaläggas, att den åsyftat främjandet af ett osedligt lefnadssätt. Då motionärens förslag till denna ändring synes utskottet vara på ett tillfredsställande sätt affattadt, anser sig utskottet böra tillstyrka detsamma i den form, det af motionären erhållit. Att man vid bedömandet af brottslighet hos skrifter af nu ifrågavarande art, äfven om detta förslag antages, måste fästa väsentligt afseende vid deras syfte, är klart deraf, att stadgandet i ingressen till § 3 tryckfrihetsförordningen, angående de grunder, som skola följas vid bedömandet af en skrifts brottslighet, fortfarande kommer att gälla äfven för skrift af den beskaffenhet, som nu är i fråga.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen måtte i anledning af herr Sahlins förevarande motion antaga följande förslag till ändrad lydelse af 3 § 13:o tryckfrihetsförordningen, att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

§ 3.

Under de förutsatta vilkor, att, vid pröfningen af en skrift eller ansvaret för densamma, de, på hvilka en sådan pröfning ankomma kan, i fall, som tvetydiga synas, hellre fria än fälla, alltid mera må fästa sin uppmärksamhet på ämnets och tankens, än på uttryckets lagstridighet, på skriftens åsyftning, än på framställningssättet, och alltid utan rättighet att, i hvilket fall som helst, draga obestämda slutföljder af uttrycken, skola såsom missbruk af tryckfriheten anses:

13:o. *Framställning, som sårar tukt och sedlighet; brottet skall straffas enligt allmän lag, och skriften konfiskeras.*

Såsom allmän regel

icke för brottsligt anses.

Stockholm den 3 maj 1897.

På utskottets vägnar:

O. BERGIUS.

Reservationer:

af herrar *Gyllensvärd, Andersson* från Malmö och *Nilson*, hvilka anfördt: »Ehuru den nuvarande lydelsen af 3 § 13:o tryckfrihetsordningen synes äfven oss otillräcklig och omfattande allt för få fall af dem, som i momentet borde innehållas, anse vi likväl, att den af utskottet föreslagna

ändringen ej är lämplig, emedan den lemnar juryns medlemmar en alldeles för osäker ledning vid afgifvandet af deras röster. Då dertill kommer, att, enligt vår åsigt, flere af de öfriga momenten i samma paragraf lika väl behöfva ändras som det nu ifrågavarande, hafva vi ansett, att utskottet bort antingen framlägga ett förslag till en mera omfattande ändring af paragrafen eller, om sådant ej kunnat under innevarande riksdag medhinnas, på grund af de anförda skälen föreslå, att den föreliggande motionen ej måtte vinna Riksdagens bifall.»;

af herr *Vahlin*, som yttrat:

»Hvad än berättigadt kan anföras mot nu gällande tryckfrihetsförordnings redaktion i flere hänseenden, har dock denna förordning visat sig vara ett bepröfvadt värn för en af de allra dyrbaraste rättigheter, vårt folk egt och ännu eger: dess yttrandefrihet.

I följd af denna uppfattning om tryckfrihetsförordningens stora betydelse, liksom äfven af erfarenhet om svårigheterna att så väl afväga ifrågasatta ändringar af dess ömtåliga bestämmelser, att denna betydelse icke komme att förminskas, har jag ansett, att en förändring af denna förordnings 3 § 13 mom., i af motionären föreslaget syfte, icke bort vidtagas förr, än en tillfyllestgörande bevisning förelegat, att pressförhållandena hos oss under senare tid alltmer urartat, och att en skärpning af tryckfrihetsförordningens bestämmelser till skydd mot spridande af osedlig litteratur måste anses häraf vara med nödvändighet påkallad.

En dylik bevisning har emellertid, enligt mitt förmenande, hvarken motionären eller utskottet lyckats förebringa. Men, äfven om så varit fallet, synes mig den formulering af anförda moment, som motionären föreslagit och utskottet gillat, vara af beskaffenhet att lemna möjlighet för en längre gående inskränkning af tryckfriheten, än som för de öfverklagade förhållandenas rättande varit af nöden.

Af hufvudsakligen dessa skäl har jag ansett, att utskottet bort afstycka motionärens förslag.»;

samt af herr *Johnsson*.

Herrar *Dahn* och *Restadius* hafva anhållit få här antecknad, att de ej deltagit i förevarande ärendes behandling inom utskottet.
